

אורתיות מחכימות

- גליון ד' -

י"ל ע"י סטאטל - פרוייקט פיקוח הסת"ם העולמי
בראשות ובהכוונת הגאונים הג"ר משה אורי בלוי שליט"א, הג"ר חיים שפרלינג שליט"א,
הג"ר יעקב זיונס שליט"א, הג"ר דן בריקר שליט"א והג"ר ראובן מנדלוביץ שליט"א

שאלת חכם

שאלות אקטואליות שעלו על שולחנם
של רבני 'בית ההוראה' של סטאטל

שיטת הפוסקים בשיעור רגל היו"ד

הג"ר חיים שפרלינג שליט"א:

ב'מקדש מעט' (קונטרס הא"ב אות יו"ד ס"ק ו') חקר מהו שיעור רגל היו"ד, ויעווי"ש שכתב להוכיח ממה שכתב המרדכי (רמז תתקנ"ג) ששיעור 'אות קטנה' היינו כמלא יו"ד, שיש שיעור לירך היו"ד ולא סגי בירך כלשהו. והיינו שהבין דבריו דמה שכתב ששיעור 'אות קטנה' כמלא יו"ד, כוונתו לירך היו"ד גרידא, ולא לשיעור כל היו"ד כולה כולל הראש. ומוכח מזה שהיה לו איזה שיעור ידוע לירך היו"ד.

ועוד הביא ראיה ממה שכתבו הראש"ש (הלכות ס"ת סימן ט"ז) והטור (סימן ל"ב) שאין שיעור לירך שמאלי של הה"א, והרמ"א (שם סעיף ט"ז) הביא חולקים שגם בירך השמאלי בעיני כמלא 'אות קטנה' דהיינו כשיעור ירך היו"ד וכדלעיל בדעת המרדכי. ואי סגי לירך היו"ד בכלשהו, נמצא שאין כאן מחלוקת דהא לכו"ע סגי לירך הה"א בכלשהו, וחזינן נמי שיש שיעור לירך היו"ד.

וסיים במש"כ האלפא ביתא' (שיעורי הקולמוסים) שיו"ד ארכה כעובי קולמוס, ופירש כוונתו דקאי על אורך הרגל, וכלומר שאורך ירך היו"ד צריך להיות בשיעור קולמוס. וא"כ שיעור 'אות קטנה' הוא בשיעור קולמוס בלבד.

אמנם בספר 'בנין א"ב' (צורת אות יו"ד צורת ראשה א') בתורת יאר' חולק על המקדש מעט, וביאר דמה שכתב האלפא ביתא' (שם) שיו"ד ארכה כעובי קולמוס' קאי על ראש היו"ד, פירוש שרוחב הראש יהיה בשיעור קולמוס. והביא ראיה לדבריו ממשי"כ האלפא ביתא האחרון [האשכול] ז"ל 'ולא יכתוב גוף ארוכה למעלה כן תדמה לרי"ש קטן, רק כעובי קולמוס'. ומשמע נמי שהשיעור קולמוס קאי על הראש ולא על הירך. ולפי דבריו לא מצאנו למי מהפוסקים שיפרש לנו מהו שיעור רגל היו"ד.

ויעויין ב'שבט הלוי' (חלק ה' סימן ח' אות ד') שהבין דכוונת המקדש מעט' לפסול אפילו בדיעבד אם אין בהירך כשיעור קולמוס. אבל נראה מכמה ראיות שאי אפשר לומר כן.

א. שהרי כל ראית המקדש מעט' להצריך אורך בשיעור קולמוס היא מדברי האלפא ביתא' (שם), והרי כל דבריו שם לא באו רק ללמד את מידות האותיות לכתחילה, ולא נחית כלל לבאר מה הם השיעורים והשינויים הפוסלים בדיעבד.

ב. ועוד דהא המקדש מעט' עצמו בגידולי הקדש' (כלל יו"ד אות ז') נסתפק לגבי עשה י' עם רגל קצר ויש ספק האם יש בה שיעור אי מהני לשאול לתינוק או לא, ואם כדברי השבט הלוי' שהשיעור קולמוס הוא לעיכובא, מה שייך בכלל ספק אם יש בה שיעור, ובהכרח ששיעור קולמוס אינו רק דין לכתחילה.

ג. ועוד דבהכרח לומר כן דאי לא תימא הכי לא יתבאר מאי שיעור 'אות קטנה' שכתבה הגמרא, והרי לענין דיעבד גם ירכי האותיות הגדולות שיעורם כשיעור קולמוס ואין נפק"מ בין 'אות גדולה' ל'אות קטנה'. אלא ודאי ששיעור ירך היו"ד בדיעבד, קטן משיעור ירך הה"א בדיעבד. וזה אין לומר ששיעור היו"ד לכתחילה ובדיעבד שווה. וכיון ששיעור ירך הה"א בדיעבד הוא בשיעור קולמוס, בהכרח לומר ששיעור ירך היו"ד בדיעבד הוא פחות משיעור קולמוס. וכוונת הגמרא בדביעבד אם נשתייר בירך האותיות הגדולות כשיעור ירך 'אות קטנה' לכתחילה, סגי בזה. אבל בדיעבד ודאי סגי לירך היו"ד אף בפחות משיעור קולמוס, ודלא כהבנת השבט הלוי'.

לצלר אומן

טיפ קליגרפי מאת המלמד
הרב אפרים יונגר
מכון 'אפארך'

סוד הראשים הנטויים

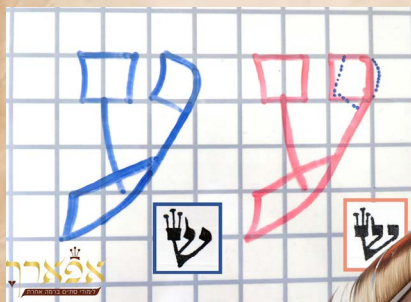
בראשי האותיות א' ע' צ' ש' חשוב מאד להטות את הראש הימני כלפי מעלה, מלבד הפך ההלכתי יש להטיה עדיפות גם מבחינה קליגרפית. ע"י הטיית ראש האות נרוויח כמה נקודות:

א. הירך לא יאכל את תחתית הראש.

ב. מבחינה טכנית קל יותר למשוך את הירך מכיוון שהוא מגיע אוטומטית בזווית הנכונה בלי לבצע סיבובים ונטיות מיותרות.

ג. והעיקר - כשהוא"ז כולה נטויה ושומרת על צד רתה הדבר מוסיף נעימות ויופי לכתב, מה שאין כן אם עושים את הראש ישר ואחר כך מתעגלים עם הירך, מקבלים ראש ירך בלי שום קשר ביניהם, ומאבדים את צורת הוי"ז.

אך יש לשים לב לעשות את הראשים מעט פחות מעובי קולמוס, בכדי שיישארו בתוך שטח הגגות, ולא ירדו לאזור החללים כדי לא לפגוע באחידות הלבן בשורת החלל.

אותיות פורחות

צורת האות ד'
פסול גמ"ץ צדי"ן

איתא בברייתא (שבת ק"ג:) 'וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב וכו' דלתין רישין. וכתב הרא"ש (הלכות ספר תורה סימן י"ב) שיזהר הלב לר היטב שיהא תג שלאחר הדל"ת בולט היטב (צ"ור 1) שלא תהא נראית כמו רי"ש. וכן כתב בשו"ת הריב"ש (סימן ק"כ), שהדל"ת בחסרון יציאת הגג לאחר תדמה לרי"ש גמורה. ומשמע מזה שהעקב הוא לעיכובא. וכן כתב במקדש מעט (ס"ק ב') שאם לא עשה לה עקב (צ"ור 2) צריך לשאול עליה לתינוק. אך מכיון שהתינוקות בני ימינו אינם מכירים ד' בלא עקב, א"כ אין לנו תינוק שיוכל להכשירה.

אמנם באלפא ביתא כתב טעם אחר לעשיית העקב, והוא משום שצורתה מורכבת משתי ווי"ן סגורים, דהיינו שהגג והירך הם בצורת ב' ווי"ן המחוברים בראשן (צ"ור 3). וכן העתיק במשנת סופרים ומשמע דמצד עיקר צורתה סגי בעוקץ וזוית בלבד. אך מלשון המשנת סופרים שכתב 'ולכתחילה אין די בזה לבד שיהא זה זוית חדה מלאחוריה אלא גם יאה לה שם עקב טוב'. מבואר שגם לדידיה שהעקב אינו לעיכובא, אך מכל מקום חושש לדעת הריב"ש הנ"ל שצריך שהגג יבלוט מעבר לירך (צ"ור 4) [אלא א"כ נאמר שכ' וונת המשנת סופרים 'זוית חדה' אינו כפי המשמעות בלשוננו דהיינו פחות מתשעים מעלות, אלא 'חדה' ר"ל שאינה עגולה אלא מרובעת].

ובמשנת מרדכי (צורת אות דל"ת אות ה'), פסק שגם לדעת המשנה ברורה שהעקב אינו מעכב אין להכשיר דל"ת בזוית פשוטה אפילו בדיעבד, אלא רק בזוית חדה. ובמשנת הסופר (סימן ה' ס"ק ט"ל) הצריך לשאול לתינוק, אך כיון שהתינוק ודאי יאמר רי"ש אין כל כך נפק"מ לדינא.

אמנם נהיה להזהר שלא לקצר הגג כדי שלא תדמה ע"י העקב לזי"ן (צ"ור 5) ואף שרגלה נוטה בעיקום לצד ימין, לא די בכך כדי להפקיעה מצורת ז' [והדבר מצוי בדל"ת של תיבת 'ולעבדו' שבמזוזה שהיא בסוף שיטה והסופרים טועים לצמצם את רוחב גגה].

ולדינא:

אם יש בגג רק כשיעור קולמוס [דהיינו שרוחב הגג הוא שיעור עובי הגג בלבד], אין להכשיר. ואם הדביק את הירך באמצע הגג, אפילו אם יש בגג שיעור קולמוס ומחצה אין להכשיר. ורק אם הירך בימין הגג פעמים שיש להקל בזה ע"י שאלת תינוק על פי הוראת חכם.

ואפילו אם הרחיב את הגג הרבה אך הירך דבוקה קרוב לאמצע הגג (צ"ור 6) אפילו אם בליטת הגג לצד שמאל היא בשיעור שני קולמוסים אך מכל מקום כיון שהאריך את הבליטה גם מצד ימין יתכן שתדמה לזי"ן ועל כל פנים חשיב שינוי צורה.

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת 'סימא דקדושה'

- 2 -

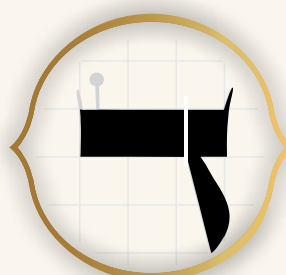
- 1 -

- 4 -

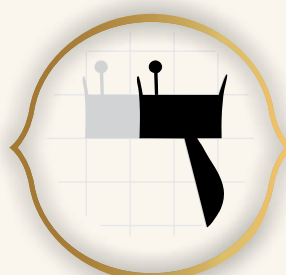
- 3 -

- 6 -

- 5 -

יציאת

תשובות לשאלה מהעלון הקודם:

א. לכאורה זה פסול מדין קו משוך ואע"ג שיש 'ראש', אך חסר לה 'ירך' ומכיון שחסר אבר שלם א"כ אין כאן י"ד.

ב. לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל זה נקרא קו משוך בשווה ולמד זאת מדין קו משוך בשווה באות ת' שגם אם יש עקמיות [כעין צורת בננה] בכל זאת זה נקרא קו משוך בשווה. ולדעת השבט הלוי והגר"נ קרליץ זצ"ל אפשר להכשיר ואינו נקרא קו משוך בשווה.

מטרת המדור היא לעזור לב המעיינים. התגובות לשאלות אינן מביעות את עמדת סטאמ"פ ו/או רבני סטאמ"פ.

תמונת הסוגייה

תמונות עדכניות מ'לשכת ההגה' של סטאמ"פ

והעצברת

האם הה"א כשרה?

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:

800201151@gmail.com (לציין בשורת הנשוא 'תמונת הסוגייה')

תגובות נבחרות יפורסמו בעז"ה בגליון הבא.

סטאמ"פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ"פ, עם קלף ודיו שמאשרים על ידינו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגידי-סטאמ"פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאושרים ומוחתמים על ידינו. ארגון סטאמ"פ פועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינים הפקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגידי | בית הוראה | ליווי סופרים
שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:45-15:15 שמואל הנביא 90 ירושלים.

מספר טלפון: 1800201151 | מייל: 800201151@gmail.com

להרשמה לקבלת העלון לחץ כאן <<